

Dnr Ju2025/00812
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER SKÄRPTA OCH TYDLIGARE KRAV PÅ VANDEL FÖR UPPEHÅLLSTILLSTÅND (SOU 2025:33)

SAMMANFATTNING

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter. Baserat på denna granskning ställer sig Civil Rights Defenders starkt kritisk till de förslag som presenteras i utredningen.

I fråga om utredningens centrala punkter kan Civil Rights Defenders inställning sammanfattas enligt följande:

- Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag om att återinföra ett vandelskrav för prövning av om en utlänning ska få resa in eller vistas i Sverige.
- Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag om att uppehålls- och arbetstillstånd ska kunna vägras och återkallas även när oriktiga uppgifter lämnats av någon annan än utlänningen själv.
- Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag om att begränsa skyddet mot att uppehållstillstånd vägras eller återkallas.
- Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag om att införa en generell uppgiftsskyldighet för vissa aktörer i förhållande till Migrationsverket.
- För det fall att förslagen vidare bereds anser Civil Rights Defenders att flera ändringar och förtydliganden krävs för att säkerställa en rättssäker och rättighetsbaserad lagstiftning i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Rättssäkerhet och respekt för grundläggande rättigheter

Civil Rights Defenders ser allvarliga brister vad gäller utredningens förenlighet med de grundläggande rättsstatliga och människorättsliga principer som ska genomsyra all normgivning – inte minst på migrationsrättens område. Flera av utredningens förslag innebär långtgående inskränkningar i individers fri- och rättigheter, men utan att dessa inskränkningar föregåtts av en tillräckligt gedigen analys av behov, lämplighet och proportionalitet. Därtill ser Civil Rights Defenders betydande risker ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Det är en grundläggande rättsstatlig princip att lagstiftning ska vara tydlig, förutsebar och möjlig att tillämpa rättssäkert. Rättsregler måste ge rättstillämparen förutsättningar att fatta konsekventa och icke-godtyckliga beslut, samtidigt som individen ska kunna förutse rättsliga konsekvenser av sina handlingar. Särskilt höga krav gäller vid beslut med ingripande och långtgående följder, såsom vid återkallelse av uppehållstillstånd. Utredningens förslag brister på flera punkter i detta avseende. Den föreslagna regleringen präglas i väsentliga delar av

vaghet och otydlighet, och öppnar för subjektiva bedömningar med stort tolkningsutrymme. Detta medför betydande svårigheter för Migrationsverkets handläggare såväl som domstolarna och ökar risken för oförutsebara och oproportionerliga beslut. Den rättsliga oklarheten öppnar dessutom för beslut grundade på stereotyper, fördomar eller felaktiga antaganden. Den medför också en tydlig risk för självcensur, där människor undviker även tillåtet handlande av rädsla för att det ska påverka deras rätt att stanna i Sverige. En sådan utveckling är oförenlig med grundläggande demokratiska principer och undergräver förtroendet för rättssystemet.

Civil Rights Defenders identifierar vidare flera brister vad gäller förslagets förenlighet med Sveriges internationella förpliktelser. Det är en grundläggande princip i både svensk och internationell rätt att inskränkningar i individens rättigheter enbart får ske om de är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle och proportionerliga i förhållande till det syfte som eftersträvas.¹ Denna princip är särskilt viktig när det gäller inskränkningar som kan få så ingripande konsekvenser som att en person förlorar sin rätt att vistas i landet. Enligt Civil Rights Defenders saknar utredningen en tillräckligt djupgående analys av huruvida de föreslagna rättighetsinskränkningarna uppfyller dessa krav. Det saknas bland annat en noggrann analys av alternativa, mindre ingripande medel samt en bedömning av om det allmännas intresse faktiskt väger tyngre än de negativa konsekvenserna för den enskilde. Det bristande rättighetsperspektivet riskerar att reformer genomförs utan att tillräcklig hänsyn tagits till internationella normer och rättspraxis. Civil Rights Defenders ställer sig i stora delar ytterst tveksamma till om utredningens förslag kan anses nödvändiga och proportionerliga.

Rättighetsskyddet för icke-medborgare

Utredningens förslag aktualiserar även grundläggande frågor om likabehandling och skyddet för grundläggande rättigheter för personer utan svenskt medborgarskap. Civil Rights Defenders vill i detta sammanhang understryka att skyddet för fri- och rättigheter enligt svensk grundlag som utgångspunkt omfattar *var och en* – inte enbart svenska medborgare.

I samband med grundlagsreformen 2010 ersattes uttrycket "varje medborgare" med "var och en" i 2 kap. regeringsformen, i syfte att tydliggöra att fri- och rättighetsskyddet gäller lika för alla som vistas i Sverige, även om någon ändring i sak inte avsågs.² Visserligen medger 2 kap. 25 § regeringsformen att särskilda begränsningar får göras i utlänningars rättigheter, men dessa undantag har historiskt motiverats av konstitutionella beredskapsskäl och migrationsrättens särskilda karaktär – inte som en generell grund för att inskränka rättighetsskyddet för personer som inte är svenska medborgare.³ Civil Rights Defenders ser med oro på hur utredningens förslag till vissa delar tycks innebära att tillämpningsområdet för 2 kap. 25 § regeringsformen utvidgas bortom dess ursprungliga syfte.

Även om det endast är svenska medborgare som har en ovillkorlig rätt att vistas i landet, har Sverige likväl förbundit sig att skydda rätten till likabehandling för icke-medborgare. FN:s rasdiskrimineringskonvention förpliktar stater att motverka diskriminering av personer enbart på grund av deras nationalitet.⁴ Utredningens förslag riskerar att strida mot dessa åtaganden genom att skapa ett system där rättsverkningarna av ett visst beteende avgörs inte av

¹ Se exempelvis artikel 8(2) i Europakonventionen och artikel 52 i EU-stadgan.

² Prop. 2009/10:80 s. 248.

³ Jonsson Cornell, A., "Yttrande-, mötes- och demonstrationsfrihetens gränser i kris", i Jonsson Cornell m.fl. (red.), *De Lege: Regeringsformen 50 år 1974–2024*, 2024, s. 176–178.

⁴ Se The Committee on the Elimination of Racial Discrimination, *General Recommendation No.30: Discrimination Against Non Citizens*, 2004.

handlingens art, utan av personens juridiska status. Enligt Civil Rights Defenders bör en stark utgångspunkt vara att kravet på laglydnad och ett i övrigt skötsamt levnadssätt ska gälla lika för alla som är bosatta i Sverige, oavsett medborgarskap.

Sammanblandning av migrations- och kriminalpolitik

Att förebygga brott och värna tryggheten i samhället är angelägna och legitima målsättningar som Civil Rights Defenders ställer sig bakom. Vi ser dock med stor oro på den principiella utveckling som utredningen ger uttryck för, där migrationsrätten i allt högre grad används som ett verktyg för att uppnå kriminalpolitiska mål.

Denna tendens är inte unik för Sverige. Att gränserna mellan migrations- och kriminalpolitik suddas ut – så kallad *crimmigration* – har i flera länder inneburit att migrationslagstiftning kommit att kretsa lika mycket kring brottsbekämpning som tillståndsgivning. Gränskontrollens funktioner flyttas i praktiken innanför nationsgränsen, och fokus läggs på att övervaka, kontrollera och ibland sanktionera individer även efter att de kommit in i landet.⁵ Vandelsprövningar är ett tydligt uttryck för detta. Genom dessa införs i praktiken ett parallellt sanktionssystem utan de rättssäkerhetsgarantier som det straffrättsliga systemet erbjuder. Detta riskerar att underminera grundprinciper om legalitet, proportionalitet och rättssäkerhet.

Forskning visar att denna utveckling medför långtgående negativa konsekvenser. Migranter riskerar att bli föremål för misstänkliggörande och ojämlik behandling. Integration försvåras när tryggheten i ett uppehållstillstånd urholkas, och många tvingas leva i ett utdraget, tillfälligt tillstånd präglad av osäkerhet. När ett "skötsamt levnadssätt" blir ett vagt och svårtolkat villkor för att få stanna i landet, skapas också osäkerhet kring rättigheter och förväntningar.⁶

Civil Rights Defenders ser därför med oro på denna utveckling. Migrationsrätten måste värnas som ett självständigt rättsområde, med egna syften och rättssäkerhetskrav, inte som en genväg för kriminalpolitisk styrning.

Lagstiftningsprocessen

Civil Rights Defenders vill slutligen lyfta vissa synpunkter på själva lagstiftningsprocessen. Vi ser särskilt två strukturella problem som undergräver kvaliteten i det beslutsunderlag som ska ligga till grund för ny lagstiftning.

För det första ser vi betydande utmaningar med att flera parallella lagstiftningsprocesser pågår inom det migrationsrättsliga området. Den samtidiga beredningen av överlappande och omfattande regeländringar skapar en fragmenterad helhetsbild som försvårar möjligheten till en samlad konsekvensanalys. Det påverkar remissinstansernas förutsättningar att lämna välgrundade synpunkter och innebär en konkret risk att centrala rättssäkerhetsaspekter förbises. Detta leder till ett bristfälligt beslutsunderlag för lagstiftaren, vilket är särskilt allvarligt när förslagen rör inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter.

För det andra ser vi allvarliga brister i hur utredningens direktiv har utformats. När en utredare åläggs att föreslå vissa förändringar utan att först ges utrymme att pröva om dessa är ändamålsenliga eller förenliga med andra rättsliga intressen, riskerar utredningen att förlora

⁵ Se bl.a. van der Woude, M., Barker, V. & van der Leun, J., "Crimmigration in Europe", *European Journal of Criminology*, 2017, 14(1), s. 3-6; Menjivar, C., Gómez Cervantes, A. & Alvord, D., "The expansion of "crimmigration", mass detention and deportation", *Sociology Compass*, 2018, 12(4).

⁶ Menjivar et al.; Schultz, J., "An end to asylum? Temporary protection and the erosion of refugee status", i Jacobsen, Karlsen & Khosravi (red), *Waiting and the Temporalities of Irregular Migration*, 2020.

sin funktion som ett kunskapsbaserat och objektivt beslutsunderlag. Det svenska utredningsväsendet har länge varit en central del av den demokratiska rättsstaten. Den nuvarande utvecklingen tyder dock på en förskjutning mot en mer politiskt styrd lagstiftningsprocess där förslag utformas utifrån beställning snarare än analys. När utredningar begränsas till att legitimera i förväg givna slutsatser, snarare än att nyanserat belysa en fråga ur flera perspektiv, urholkas både kvaliteten och legitimiteten i det färdiga lagförslaget.

Mot denna bakgrund vill Civil Rights Defenders understryka vikten av att utredningar som rör grundläggande rättigheter genomförs förutsättningslöst, transparent och i dialog med relevant expertis – i enlighet med gängse beredningspraxis. Endast då kan lagstiftaren ges ett rätts-säkert och evidensbaserat underlag för beslut med långtgående konsekvenser för enskilda.⁷

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

5 KRAV PÅ VANDEL I UTLÄNNINGSLAGEN

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att återinföra ett vandelsbegrepp i utlänningslagen.

För det fall att förslaget vidare bereds intar Civil Rights Defenders följande position:

- Civil Rights Defenders anser att väsentliga ändringar och förtydliganden avseende vandelsprövningen krävs för att säkerställa en rättssäker och rättighetsbaserad lagstiftning och tillämpning i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.
- Civil Rights Defenders delar utredningens bedömning att enbart straffbara yttranden bör beaktas som bristandeandel, men anser att särskilt detta behöver förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Inledande kommentar

Att bekämpa brott och öka tryggheten i samhället är viktiga mål, inte minst för att säkerställa att mänskliga rättigheter efterföljs. Åtgärder som vidtas i detta syfte får dock inte ske på bekostnad av rättssäkerhet och grundläggande fri- och rättigheter. Civil Rights Defenders ser i detta avseende väsentliga risker med utredningens förslag att återinföra ett vandelskrav.

Rättssäkerhet

Enligt Civil Rights Defenders är den föreslagna vandelsdefinitionen vag och öppnar upp för godtyckliga bedömningar. Det är oklart vilka handlingar som kan anses utgöra bristandeandel, och det saknas tydliga kriterier för hur en sådan bedömning ska göras. Härvid kan uppmärksammas att flera av de begrepp som utredningen hänvisar till, som kriminella nätverk och extremistiska rörelser, i sig saknar legaldefinitioner.

Utredningen anger att en grundläggande förutsättsättning är att prövningen kan ske utifrån objektivt konstaterbara fakta. Det är dock i delar högst oklart vilka sådana fakta som kan ligga till grund för prövningen, vilket leder till en betydande rättsosäkerhet.

Enligt utredningen ska det i stor utsträckning överlämnas till rättstillämparen att fylla vandelsbegreppet med innehåll, och det faller ytterst på migrationsdomstolarna att upprätthålla en grundläggande rättssäkerhet. Civil Rights Defenders menar att det därigenom accepteras en risk för vidare rättighetsinskränkningar än avsett i väntan på praxis. Detta är särskilt

⁷ Se vidare Institutet för mänskliga rättigheter, *Årsrapport 2025*, s. 32.

problematiskt med tanke på att besluten kan få livsavgörande konsekvenser för den enskilde. I den vidare beredningen bör det införas en tydligare vägledning för rättstillämparen i hur vandelsbedömningen ska genomföras.

Särskilt om yttranden

Civil Rights Defenders ser mycket allvarligt på de oklarheter som omgärdar frågan om vilka typer yttranden som kan betraktas som bristande vandel. Vid första anblick tycks utredningen anse att endast yttranden som redan är kriminaliserade – såsom olaga hot eller hets mot folkgrupp – ska beaktas vid vandelsprövningen. Detta framgår inte minst av rubriken till avsnitt 5.6: "Enbart straffbara yttranden bör beaktas som bristande vandel". Samtidigt öppnas det i andra delar av betänkandet – bland annat genom formuleringar såsom "som utgångspunkt" (s. 311) och "i första hand" (s. 312) – för att även andra yttranden ska kunna ligga till grund för bedömningen. Uttalanden som gjordes i samband med att utredningen presenterades, både i pressmeddelandet och vid pressträffen, går ännu längre genom att ange att även vissa "konsekvenser" av icke-straffbara yttranden ska kunna beaktas inom ramen för vandelsprövningen.⁸ Att konsekvenser av yttranden skulle vara relevanta att beakta som bristande vandel är dock inget som över huvud taget diskuteras i utredningens betänkande.

Denna diskrepans mellan det formella betänkandets innehåll och vad som kommunicerats i andra former är i sig allvarlig. Förslaget är av sådan karaktär att tydlighet, förutsebarhet och rättssäkerhet måste vara ledande principer, särskilt som det rör grundläggande rättigheter och uppehållstillstånd. Diskrepansen skapar osäkerhet om vad som faktiskt föreslås och underminerar möjligheten för remissinstanser att lämna välgrundade synpunkter. Det är också ett demokratiskt problem att centrala delar av förslaget kommuniceras i andra former än i det formella betänkandet.

Om det är så att även icke-kriminaliserade yttranden – eller i vart fall "konsekvenserna" av sådana yttranden – ska kunna räknas som bristande vandel är det ytterst oroande ur ett yttrandefrihetsperspektiv.

Civil Rights Defenders vill särskilt framhålla att yttrandefriheten – som skyddas genom såväl regeringsformen som Europakonventionen – även omfattar yttranden som är provocerande, störande eller kontroversiella. 2020 års grundlagskommitté framhöll exempelvis att det svenska fri- och rättighetsskyddet även omfattar antidemokratiska åsikter och att lagstiftaren måste visa stor återhållsamhet vid inskränkningar i yttrande- och föreningsfriheten – särskilt när dessa riskerar att slå olika mot olika grupper av befolkningen.⁹ Att tillåta att icke-kriminaliserade yttranden påverkar en persons rätt att vistas i landet innebär ett grundläggande avsteg från denna princip. Det gäller oavsett om yttrandena i sig anses moraliskt förkastliga eller ideologiskt främmande för det svenska samhället. Europadomstolen har i ett flertal avgöranden understrukit att utvisning grundad på ett yttrande som inte är brottsligt eller utgör ett direkt hot mot nationell säkerhet kan strida mot konventionen.¹⁰

Att låta myndigheter som Migrationsverket bedöma huruvida ett yttrande är att betrakta som samhällsfarligt – utan krav på fällande dom – riskerar i praktiken att inrätta en parallell prövning av vad som är tillåtet att uttrycka för enskilda utan svenskt medborgarskap.¹¹ Det

⁸ Pressmeddelande från Justitiedepartementet, Utredning föreslår skärpta krav på hederligt levnadssätt för uppehållstillstånd och ökade möjligheter till återkallelse av uppehållstillstånd, publicerad 1 april 2025; Presentationsbilder från pressträff den 1 april 2025, Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd pressträff den 1 april 2025, s. 10.

⁹ SOU 2021:15 s. 168.

¹⁰ Se t.ex. Europadomstolens dom av den 20 maj 2010, *Cox mot Turkiet*, nr. 2933/03.

¹¹ Jfr. Hyllert, U., "Vi vill inte att Migrationsverket ska bli en yttrandefrihetsdomstol" | Journalistförbundet, 11 april 2025.

skulle innebära en ytterst bekymmersam ordning där vissa grupper av personer, i strid med principen om likabehandling, får ett reducerat yttrandefrihetsskydd.

Det är också oroande att utredningen inte bidrar med någon vägledning om vad som ska förstås med "vissa åtföljande konsekvenser"¹² av yttranden. Det är också högst oklart vad som i detta sammanhang skulle kunna utgöra "objektivt konstaterbara fakta" som kan läggas till grund för en rättssäker vandelsprövning. Otydligheten lämnar ett oproportionerligt stort tolkningsutrymme till tillämparen, vilket ökar risken för godtycklig eller inkonsekvent rättstillämpning.

Förslaget väcker också allvarliga frågor om risken för så kallad "chilling effect" – det vill säga att enskilda, i rädsla för att deras yttranden ska missuppfattas eller få rättsliga konsekvenser, avstår från att uttrycka sig i frågor av politisk eller samhällsrelaterad betydelse. Det är exempelvis fullt tänkbart att en person väljer att inte delta i en fredlig demonstration, inte uttrycker sig i sociala medier eller inte tar ställning i politiska frågor, trots att dessa uttryck faller helt inom ramen för laglig verksamhet i en demokratisk rättsstat. Denna typ av självcensur utgör ett hot mot yttrandefrihetens funktioner, både samhällsfunktionella och individcentrerade.¹³

Sådana tendenser har tidigare uppmärksammats av både Lagrådet och FN:s särskilda rapportörer för mänskliga rättigheter, bland annat vid införandet av straffbestämmelsen om deltagande i terroristorganisation.¹⁴ I det sammanhanget uttrycktes farhågor om att vagt utformade regler skulle kunna leda till att fredligt civilsamhällesengagemang felaktigt betraktades som brottsligt. Det finns en uppenbar risk att liknande problem återupprepas i den nu föreslagna ordningen, om inte lagstiftningen utformas med tillräcklig noggrannhet och återhållsamhet.

FN:s särskilda rapportör för förenings- och demonstrationsfrihet har också betonat att inskränkningar i dessa friheter måste vara utformade med tillräcklig precision för att individer ska förstå vad som förväntas av dem.¹⁵ Det är svårt att se att förslaget, i sin nuvarande form, lever upp till dessa krav. Tvärtom riskerar det att bidra till ökad rättsosäkerhet och försämrade möjligheter för redan utsatta grupper att göra sina röster hörda i det offentliga rummet.

Om regeringen avser att gå vidare med förslaget bör det tydliggöras att endast straffbara yttranden kan påverka vandelsbedömningen – och endast i de fall där en lagakraftvunnen fällande dom föreligger. Att överlåta åt Migrationsverket att själv avgöra om ett yttrande kan betraktas som brottsligt eller samhällsskadligt skulle innebära ett principiellt tvivelaktigt avsteg från rättssäkerhetsprincipen. Det skapar även en oacceptabel osäkerhet för den enskilde.

Proportionalitet och förenlighet med Sveriges människorättsåtaganden

Den föreslagna vandelsprövningen innebär att personer kan utvisas på grund av icke-straffbart beteende. Detta är en långtgående åtgärd som måste bedömas mot bakgrund av Sveriges internationella åtaganden, särskilt artikel 8 i Europakonventionen om skydd för privat- och familjeliv. Europadomstolen har i flera avgöranden betonat vikten av att i

¹² Jfr. presentationsbilder från pressträff den 1 april 2025, Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd pressträff den 1 april 2025, s. 10.

¹³ Bull, T., *Mötes- och demonstrationsfrihet – en statsrättslig studie av mötes- och demonstrationsfrihetens innehåll och gränser i Sverige, Tyskland och USA*, 1997, s. 417.

¹⁴ FN:s särskilda rapportörer, *Gemensam skrivelse till Sverige rörande föreningsfrihet och bekämpning av terrorism*, OL SWE 2/2023, 2023, s. 3–5; Lagrådets yttrande, *Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation*, 2019, s. 11.

¹⁵ *Access to resources - Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association*, A/HRC/50/23, 2022, p. 14

utvisningsärenden väga brottets art och allvar mot individens privat- och familjeliv.¹⁶ Det kan därför ifrågasättas om det är proportionerligt att återkalla ett uppehållstillstånd i fall där den bristande vandeln grundas på handlingar som inte är kriminaliserade. Det saknas vidare en konkret vägledning för hur proportionalitetsbedömningar ska göras, och det finns en uppenbar risk att ingripande åtgärder vidtas utan att samtliga relevanta omständigheter beaktas.

Konsekvenser för integration och samhällsgemenskap

Civil Rights Defenders befarar att förslaget kommer försämra förutsättningarna för integration. Otydligheten kring vad som utgör bristande vandel skapar otrygghet och osäkerhet bland personer med utländsk bakgrund. Detta kan leda till minskat förtroende för myndigheter och ökad känsla av marginalisering och utanförskap.¹⁷

Att endast utlänningars vandel granskas skapar dessutom en tudelning i samhället där vissa grupper misstänkliggörs mer än andra. Det riskerar att förstärka negativa stereotyper och underblåsa främlingsfientlighet. Ett sådant system är inte förenligt med principen om likabehandling och riskerar vidare att underminera samhällsgemenskapen.

Övriga anmärkningar

Civil Rights Defenders är kritiska till förslaget att missbruksrelaterat beteende ska kunna ligga till grund för en vandelsprövning. Det vittnar om en föråldrad och stigmatiserande syn på missbruk, som snarare bör förstås som en sjukdom med starka kopplingar till trauma, inte minst i migrationskontext.

Civil Rights Defenders ifrågasätter vidare utredningens bedömning att förslaget skulle främja jämställdhet, då detta bygger på en förenklad syn på våld och ojämlikhet som individbaserat snarare än strukturellt. En mer grundlig analys hade behövts för att också belysa de risker för genusbaserat våld och exploatering som ökad rättsosäkerhet kan medföra.

Civil Rights Defenders delar inte heller utredningens bedömning att förslagets konsekvenser för barn är begränsade. Vi ser ett behov av en fördjupad barnkonsekvensanalys för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses.

Det kan även noteras att behovs- och nödvändighetsanalysen i utredningen är oerhört kortfattad och bristfällig, vilket ytterligare försvårar en adekvat proportionalitetsbedömning och gör att behovet av förslagen i stort kan ifrågasättas.

När det gäller bedömningen av hederligt levnadssätt i medborgarskapsärenden kan konstateras att det vid sådana brister följer vissa karenstider. Karenstider för olika vandelsbrister är något som inte berörs i den aktuella utredningen, vilket är en uppenbar brist och är något som bör adresseras vid en eventuell fortsatt beredning av förslagen.

Om förslaget bereds vidare anser Civil Rights Defenders även att begreppet "vandel" bör undvikas. Det framstår som ålderdomligt och är knappast mer tydligt än det redan etablerade begreppet "levnadssätt". Som utredningen själv konstaterar har samhällets normer och värderingar förändrats sedan begreppet "vandel" senast användes i äldre utlänningslagar. Att återinföra ett begrepp med förlegade konnotationer framstår som olämpligt. Rent lagtekniskt

¹⁶ Europadomstolens dom av den 2 augusti 2001, *Boultif mot Schweiz*, nr. 54273/00, p. 48; Europadomstolens dom av den 18 oktober 2006, *Üner mot Nederländerna*, nr. 46410/99, p. 57–58.

¹⁷ Se bl.a. European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), *ECRI Report on Sweden (sixth monitoring cycle)*, 2025, p. 82–84.

vill vi även påpeka att den föreslagna legaldefinitionen tycks motsvara "godandel" snarare än "andel".

Sammanfattning

Att bekämpa brott och värna tryggheten i samhället är viktiga och legitima mål. Redan i dag ger utlänningslagen utrymme att beakta brottslighet och annan misskötsamhet vid prövningen av uppehållstillstånd. Enligt Civil Rights Defenders är den nuvarande regleringen välfungerande och proportionerlig och bör inte bytas ut mot det rättsosäkra vandelskrav som utredningen föreslår. För att förebygga brott och misskötsamhet bör regeringen i stället undersöka andra åtgärder – åtgärder som är rättsäkra, verkkningsfulla och samma för alla som är bosatta i Sverige, oavsett medborgarskap.

6 UTÖKADE MÖJLIGHETER ATT VÄGRA UPPEHÅLLSTILLSTÅND

6.2 Vägra uppehållstillstånd på grund av bristandeandel

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att en utlänningsandel ska beaktas vid prövningen av ansökningar om tillfälligt och permanent uppehållstillstånd.

Civil Rights Defenders har ovan redogjort för vår kritik mot förslaget att återinföra ett vandelskrav (se avsnitt 5). Mot bakgrund av de betydande brister som omgärdar den föreslagna vandelsprövningen ser Civil Rights Defenders mycket allvarligt på att såväl tillfälligt som permanent uppehållstillstånd ska kunna vägras på grund av bristandeandel.

6.3 Vägra uppehållstillstånd på grund av oriktiga eller ofullständiga uppgifter

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att tillämpningsområdet för att vägra ett uppehållstillstånd på grund av oriktiga eller ofullständiga uppgifter ska utvidgas och att tillståndet i dessa fall ska – i stället för *får* – vägras.

Civil Rights Defenders ser flera rättssäkerhetsrisker med den breda och öppet formulerade vägransgrund som föreslås i utredningen. Till skillnad från nuvarande reglering, där det i förarbetena tydliggörs att oriktiga uppgifter kan ha lämnats av antingen sökanden eller anknytningspersonen,¹⁸ föreslås en ordning utan någon avgränsning av vem som omfattas.

Utredningen diskuterar inte vilka aktörer som kan vara relevanta som uppgiftslämnare i olika typer av tillståndsärenden, och inte heller det faktum att sökanden i dessa fall inte själv behöver ha haft kontroll över eller kännedom om uppgifterna. Detta väcker frågor om hur bestämmelsen ska tillämpas i praktiken samt öppnar för rättsosäkra beslut.

Vid en eventuell vidare beredning krävs tydlig vägledning om tillämpningsområdet samt införande av rättssäkerhetsgarantier som förhindrar att enskilda drabbas av negativa beslut till följd av ageranden de inte själva bär ansvar för. Vägransgrunden bör också vara fakultativ, för att undvika orimliga konsekvenser i enskilda fall. En fakultativ vägransgrund överensstämmer också bättre med den systematik som följer av bland annat familjeåterföreningsdirektivet.¹⁹

¹⁸ Jfr. prop. 2005/06:72 s. 87.

¹⁹ Se artikel 16(2)(a) i familjeåterföreningsdirektivet, som anger att uppehållstillstånd *får* vägras eller återkallas i dessa fall. I fråga om exempelvis polygama förhållanden föreskrivs i stället en *skyldighet* att avslå ansökan (se artikel 4(4) i direktivet), vilket återspeglas i nuvarande 5 kap. 17 b § utlänningslagen som stadgar att uppehållstillstånd *ska* vägras.

Civil Rights Defenders vill i detta sammanhang även understryka att det migrationsrättsliga regelverket är komplext och ofta svårt att överblicka för enskilda, särskilt för de som saknar juridiskt biträde. Att oriktiga eller ofullständiga uppgifter lämnas sker därför inte sällan utan uppsåt. I enlighet med fast rättspraxis vill vi betona att det är staten som bär bevisbördan för att sådana uppgifter har lämnats medvetet.

6.4 Skyddet mot att vägras ett uppehållstillstånd ska begränsas

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att hänsyn ska tas till utlänningens etablering i stället för övriga levnadsomständigheter vid bedömningen av om uppehållstillstånd ska vägras.

Inför ett avslagsbeslut föreskriver familjeåterföreningsdirektivet att vederbörlig hänsyn ska tas till arten och stabiliteten av den berörda personens familjeband och varaktigheten av vistelsen i medlemsstaten samt förekomsten av familjemässig, kulturell eller social anknytning till ursprungslandet.²⁰ Den bestämmelse som för närvarande återfinns i 5 kap. 17 a § tredje stycket, som anger att utlänningens övriga levnadsomständigheter och familjeförhållanden ska beaktas, infördes i syfte att uppfylla familjeåterföreningsdirektivets krav.²¹ I samband härmed konstaterades att bland annat ålder, arbetsförhållanden, utbildning och andra sociala förhållanden är omständigheter som ska beaktas.²²

Enligt Civil Rights Defenders är den föreslagna bestämmelsen alltför snäv och riskerar att leda till att vissa omständigheter av betydelse – såsom vistelsens varaktighet och personens ålder – inte ges tillräcklig, om ens någon, hänsyn. Civil Rights Defenders ställer sig tveksam till förslagets förenlighet med familjeåterföreningsdirektivets krav. Civil Rights Defenders ser inte heller i övrigt att utredningen, på det korta avsnitt som tillägnats förslaget, presenterat en övertygande motivering till varför skyddet ska begränsas på det sätt som föreslås.

Vid en eventuell vidare beredning är det behövt med en utförligare redogörelse för förslagets nödvändighet samt en mer grundlig utredning av dess förenlighet med bland annat familjeåterföreningsdirektivet.

7 UTÖKADE MÖJLIGHETER ATT AVVISA UTLÄNNINGAR

7.3 Avvisning på grund av bristandeandel

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att införa en ny materiell avvisningsgrund på grund av bristandeandel.

Civil Rights Defenders har ovan redogjort för vår kritik mot förslaget att återinföra ett vandelskrav (se avsnitt 5). I fråga om avvisningsärenden vill Civil Rights Defenders särskilt framhålla att det i dessa fall oftast finns mycket lite information om en personsandel att tillgå, varför det kan ifrågasättas att en sådan avvisningsgrund alls kan fylla någon betydelsefull funktion.

Civil Rights Defenders ser i stället en risk för att förslaget kommer att leda till att fler personer tas i förvar och måste spendera längre tid där, i och med att frågor om avvisning på grund av bristandeandel ska överlämnas till Migrationsverket för prövning.²³ Mot bakgrund av det

²⁰ Artikel 17 i familjeåterföreningsdirektivet.

²¹ Prop. 2005/06:72 s. 43.

²² SOU 2005:15 s. 81.

²³ Att förslaget kan leda till att det fattas fler beslut om förvar konstateras av utredningen, se SOU 2025:33 s. 708.

ingrepp i enskildas privatliv och rörelsefrihet som förvar innebär ser Civil Rights Defenders med oro på en sådan utveckling.²⁴ För det fall att förslaget vidare bereds efterfrågas en tydligare konsekvensanalys och proportionalitetsbedömning kring denna aspekt.

Mot bakgrund av den betydande otydlighet som råder kring vilka omständigheter som ska beaktas inom ramen för vandelsprövningen, och med hänsyn till de begränsade uppgifter som kommer att finnas tillgängliga för Polismyndigheten, framstår det vidare som högst oklart hur Polismyndigheten ska kunna göra en rättssäker bedömning av om det "kan antas att utlännningen inte kommer att uppfylla vandelskravet". Civil Rights Defenders ser här en reell risk för inkonsekventa och godtyckliga tillämpningar, med potentiellt allvarliga konsekvenser för den enskilde – inte minst i form av obefogat frihetsberövande.

8 VÄGRA OCH ÅTERKALLA UPPEHÅLLSTILLSTÅND PÅ EU-RÄTTSLIG GRUND

8.6 Vandelsbrister som är att anse som hot mot allmän ordning eller säkerhet

Civil Rights Defenders vill i denna del understryka att begreppet "hot mot allmän ordning eller säkerhet" är ett EU-rättsligt begrepp och därmed ska ges den innebörd som följer av unionsrätten. Trots att medlemsstaterna har ett visst skönsmässigt utrymme att tolka begreppet utifrån vad nationella behov kräver, ska en sådan tolkning göras restriktivt.²⁵

Som utredningen korrekt konstaterar är det utifrån EU-domstolens praxis tydligt att begreppet "hot mot allmän ordning eller säkerhet" primärt tar sikte på brottsliga beteenden. Vad gäller de icke-straffbara beteenden som utredningen i avsnitt 5 har bedömt kan utgöra brister i vandeln bedömer Civil Rights Defenders att det är få – om ens några – av dessa som kan anses utgöra ett sådant verkligt, aktuellt och tillräckligt allvarligt hot som åsyftas med det EU-rättsliga begreppet.

Vidare vill Civil Rights Defenders framhålla att en begäran om förhandsavgörande från EU-domstolen är det mest lämpliga och rättssäkra sättet att klargöra innebörden av ett EU-rättsligt begrepp. Det är därför beklagligt, och sannolikt i strid med art. 267 i fördraget om Europeisk unionens funktionssätt, att en sådan begäran inte gjordes i MIG 2024:9. Det bör särskilt betonas att Migrationsöverdomstolens tolkning i det målet inte med säkerhet kan sägas återspegla den tolkning som följer av EU-rätten.

9 UTÖKADE MÖJLIGHETER ATT ÅTERKALLA UPPEHÅLLSTILLSTÅND

9.2 Skyddet mot återkallelse av uppehållstillstånd ska begränsas

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att begränsa möjligheten att beakta andra skäl än etablering och familjeanknytning vid prövning av om ett uppehållstillstånd ska återkallas.

Ett beslut om återkallelse av ett uppehållstillstånd kan få allvarliga och långtgående konsekvenser för den enskilde. Det gäller inte minst i fall där beslutet leder till att familjer splittras. Ett sådant ingrepp kan stå i strid med Europakonventionens artikel 8 samt med

²⁴ Civil Rights Defenders har tidigare påtalat riskerna med förvar, se bl.a. *Yttrande över Förbättrad ordning och säkerhet vid förvar (SOU 2024:5)* samt *Yttrande över Ett nytt regelverk för uppsikt och förvar (SOU 2025:16)*.

²⁵ EU-domstolens dom av den 17 november 2011, *Petar Aladzhev mot Zamestnik director na Stolichna direktsia na vatrešnite raboti kam Ministerstvo na vatrešnite raboti*, mål 434/10, p. 34; EU-domstolens dom av den 4 december 1974, *Yvonne van Duyn mot Home Office*, mål 41/74, p. 18.

barnkonventionen, om det inte framstår som proportionerligt i det enskilda fallet. En helhetsbedömning måste därför alltid göras, där samtliga relevanta omständigheter vägs in.

Mot bakgrund av att utredningen föreslår fler grunder för återkallelse ser Civil Rights Defenders med oro på att skyddet mot återkallelse samtidigt föreslås begränsas. Återkallelseärenden präglas ofta av varierande och komplexa omständigheter, varför utrymmet för en allsidig prövning är nödvändigt. Den nuvarande lydelsen i 7 kap. 4 § utlänningslagen, där även "andra skäl" än etablering och familjeband kan beaktas, utgör en viktig rättssäkerhetsventil. Att begränsa denna ventil riskerar att leda till oproportionerliga och rättsosäkra beslut. Civil Rights Defenders ifrågasätter också att den föreslagna lydelsen till fullo uppfyller familjeåterföreningsdirektivets krav.²⁶

Av förarbetena framgår att "andra skäl" främst avser humanitära omständigheter, exempelvis sjukdom.²⁷ Utredningen hänvisar till att dessa skäl i stället kan provas inom ramen för verkställighetshinder.²⁸ Civil Rights Defenders delar inte den bedömningen. Prövningen enligt 12 kap. utlänningslagen är förenad med höga beviskrav och har i praktiken visat sig otillräcklig för att förhindra både oproportionerliga utvisningar och limbosituationer, där individer varken kan avlägsnas eller beviljas rätt att stanna. Det krävs också i 12 kap. 18 § utlänningslagen att det är fråga om nya omständigheter. Att avskaffa möjligheten att beakta "andra skäl" i återkallelseprövningen skulle försvaga det rättsliga skyddet, öka risken för beslut i strid med internationella åtaganden och bidra till ökad papperslöshet och ett växande skuggsamhälle.

Om utredningens förslag genomförs skulle verkställighetshinderprövningen få en än mer central roll som rättssäkerhetsventil. Civil Rights Defenders vill därför understryka behovet av en översyn av 12 kap. utlänningslagen genomförs i syfte att stärka rättssäkerheten. Särskilt angeläget är att införa en möjlighet att överklaga beslut om verkställighetshinder enligt 12 kap. 18 § utlänningslagen.

9.5 Återkallelse av uppehållstillstånd på grund av att oriktiga uppgifter har lämnats

- Civil Right Defenders avstyrker förslaget om att uppehålls- och arbetstillstånd ska kunna återkallas även när oriktiga uppgifter lämnats av någon annan än utlänningen själv. För de fall att förslaget vidare bereds anser Civil Right Defenders att det måste finnas utrymme att beakta utlänningens brist på ansvar och kännedom vid prövningen av om återkallelse ska ske.
- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att ta bort preklusionsregeln i 7 kap. 1 § tredje stycket utlänningslagen.

Att tillstånd ska kunna återkallas på grund av att oriktiga uppgifter lämnas från någon annan än utlänningen själv – exempelvis en arbetsgivare, hyresvärd eller anhörig – innebär att individen riskerar allvarliga rättsliga konsekvenser utan att ha haft kontroll över eller kännedom om uppgifterna. Det försvårar möjligheten för den enskilde att förutse rättsliga konsekvenser och agera i enlighet med lagen, vilket underminerar rättssäkerheten.

Till skillnad från vad som nu gäller vid tillståndsprövningen i vissa anknytningsfall, där det enligt 5 kap. 17 a § utlänningslagen går att vägra uppehållstillstånd om antingen sökanden eller anknytningspersonen har lämnat oriktiga uppgifter,²⁹ är det i detta förslag fråga om en

²⁶ Se avsnitt 6.4.

²⁷ Prop. 2021/22:224 s. 91.

²⁸ SOU 2025:33 s. 365.

²⁹ Jfr. prop. 2005/06:72 s. 87.

helt öppen personkategori. Det är alltså inte längre fråga om en tydligt identifierbar närstående, utan om potentiellt vem som helst som lämnar uppgifter i ärendet. Denna otydlighet kring vem som kan påverka tillståndets giltighet skapar betydande rättsosäkerhet, särskilt i avsaknad av vägledning från utredningen om hur myndigheterna ska bedöma i vilken mån utlänningen kan hållas ansvarig för felaktiga uppgifter som lämnats av någon annan, hur bevisvärderingen ska göras i sådana fall, och vilka rättssäkerhetsgarantier som ska tillämpas.

Vidare saknas utrymme för en tillräckligt bred proportionalitetsprövning. Som redogjort för ovan (se avsnitt 9.2) föreslår utredningen att skyddet mot återkallelse av uppehållstillstånd ska begränsas. Enligt förslaget ska bedömningen i 7 kap. 4 § utlänningslagen i så stor utsträckning som möjligt renodlas till att avse utlänningens etablering i det svenska samhället och familjeanknytning hit. Detta innebär att andra relevanta omständigheter, såsom att utlänningen inte själv lämnat oriktiga uppgifter eller saknat kännedom om att sådana uppgifter lämnats av tredje part, riskerar att falla utanför bedömningen.

Detta är problematiskt i ljuset av rättspraxis från både EU-domstolen och Europadomstolen. I målet *Y.Z. m.fl.* har EU-domstolen tydligt uttalat att myndigheter, vid bedömningen av återkallelse av uppehållsrätt, måste beakta om den berörda personen inte själv är ansvarig för vilseledande uppgifter och inte heller kände till dem.³⁰ Det är av central betydelse att rättstillämpningen ger tillräckligt utrymme för att i varje enskilt fall väga in samtliga relevanta omständigheter – inklusive brist på ansvar eller kännedom – för att säkerställa att besluten är rättssäkra, proportionerliga och förenliga med rätten till privat- och familjeliv enligt artikel 7 i EU-stadgan och artikel 8 i Europakonventionen. Vid en eventuell fortsatt beredning bör det därför tydliggöras att omständigheter som rör utlänningens brist på ansvar eller kännedom om felaktiga uppgifter från tredje part ska beaktas vid återkallelseprövningen.

För det fall att förslaget vidare bereds vill Civil Rights Defenders också understryka att återkallelsemöjligheten bör vara fakultativ och att det enligt praxis är staten som har bevisbördan för att oriktiga uppgifter medvetet har lämnats.

Vad gäller preklusionsregeln i 7 kap. 1 § tredje stycket utlänningslagen anser Civil Rights Defenders att det är motiverat att en utlänning efter en längre tids bosättning i Sverige bör kunna känna mindre oro för att inte längre få stanna kvar. Preklusionsregeln fungerar också som en viktig rättssäkerhetsgaranti och skapar en buffertzon som säkerställer att otillåtna rättighetsinskränkningar undviks. Eftersom utlänningens faktiska anknytning till Sverige redan i nuläget beaktas inom ramen för prövningen av synnerliga skäl delar Civil Rights Defenders inte utredningens bedömning att preklusionsregeln förhindrar en helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter. Mot denna bakgrund anser Civil Rights Defenders att preklusionsregeln bör kvarstå.

9.9 Ett uppehållstillstånd ska kunna återkallas på grund av bristandeandel

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget om att ett uppehållstillstånd ska kunna återkallas för en utlänning som brister i sinandel.

Civil Rights Defenders har ovan redogjort för vår kritik mot förslaget att återinföra ett vandelskrav (se avsnitt 5). I fråga om återkallelseärenden vill Civil Rights Defenders särskilt framhålla att återkallelse av ett uppehållstillstånd innebär långtgående inskränkningar i enskildas rätt till privat- och familjeliv enligt artikel 7 i EU-stadgan och artikel 8 i Europakonventionen, vilket

³⁰ EU-domstolens dom av den 14 mars 2019, *Y.Z. m.fl.*, mål 557/17, p. 55.

ställer än större krav på nödvändighet och proportionalitet än vid tillståndsärenden. I dessa fall har individen ofta hunnit etablera sig i Sverige under längre tid, med sociala och ekonomiska band som följd. Att återkalla ett uppehållstillstånd på grund av ett otydligt och rättsosäkert vandelsbegrepp riskerar att leda till oproportionerliga ingrepp i individens liv och rättigheter.

10 GENERELL UPPGIFTSSKYLDIGHET

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att införa en generell uppgiftsskyldighet för vissa aktörer i förhållande till Migrationsverket.

För det fall att förslaget vidare bereds intar Civil Rights Defenders följande position:

- Civil Rights Defenders tillstyrker att det i bestämmelsen anges vilka aktörer som ska omfattas av uppgiftsskyldigheten, men förordar att det även bör anges vilka typer av uppgifter som kan lämnas ut.
- Civil Rights Defenders tillstyrker att utlämnandet enbart ska ske på begäran av Migrationsverket.
- Civil Rights Defenders tillstyrker att utlämnandet ska förenas med ett behovsrekvisit och föregås av en intresseavvägning, men anser att en intresseavvägning bör göras i varje enskilt fall samt att en presumtion för utlämnande inte bör gälla.
- Civil Rights Defenders tillstyrker att uppgiftsskyldigheten inte ska tillämpas på vissa uppgifter som omfattas av sekretess.

Respekt för individens integritet är grundläggande i en demokrati. Utredningens förslag om en ny uppgiftsskyldighet kommer att innebära intrång i den personliga integriteten, bland annat genom ökad och i viss mån ny behandling av personuppgifter samt genom risken för ökad kartläggning av enskilda. Integritetsriskerna gör sig särskilt gällande vid den behandling av känsliga personuppgifter – såsom uppgifter om politisk åskådning, etnicitet, religiös övertygelse och sexuell läggning – som förslaget kommer att medföra.³¹

En inskränkning av den personliga integriteten kan rättfärdigas enbart om intrånget är nödvändigt och proportionerligt i syfte att tillgodose ett allmänt intresse.³² Rätten till skydd för personuppgifter, som uttolkats i EU:s dataskyddsförordning (GDPR), uppställer vidare vissa grundläggande principer som måste beaktas vid all personuppgiftsbehandling, däribland principerna om ändamålsbegränsning och uppgiftsminimering.³³ Lagstiftningsåtgärder måste också nå upp till en viss grad av precision och tydlighet för att deras tillämpning ska vara förutsägbar för personer som omfattas av den.³⁴ I fråga om känsliga personuppgifter måste särskilt starka integritetshänsyn beaktas, eftersom behandling av sådana uppgifter kan innebära betydande risker för de grundläggande fri- och rättigheterna.³⁵

Enligt Civil Rights Defenders omgärdas den föreslagna uppgiftsskyldigheten av betydande integritetsrisker. Flera av de aktörer som omfattas av skyldigheten, inte minst kommunerna, hanterar ett brett spektrum av personuppgifter. Bestämmelsens räckvidd är enligt Civil Rights Defenders sådan att enskilda inte med tillräcklig förutsebarhet har möjlighet att skapa sig en

³¹ Jfr. SOU 2025:33 s. 639–642.

³² Jfr. artikel 8 Europakonventionen samt artiklarna 3, 7 och 8 i EU-stadgan.

³³ Artikel 5 GDPR.

³⁴ Jfr. skäl 41 GDPR.

³⁵ Jfr. skäl 51 GDPR.

bild av det uppgiftsflöde som kan uppstå. Detta gäller inte minst mot bakgrund av den otydlighet som omgärdar frågan om vilka aspekter som ska beaktas i vandelsprövningen.

I sammanhanget bör det även betonas att uppgifter som var för sig framstår som harmlösa kan ge en mer heltäckande bild av en enskilds livssituation när de sammanförs. Uppgiftsskyldigheten kan därmed leda till att förutsättningarna för övervakning eller kartläggning av enskilda ökar, vilket innebär stora integritetsrisker.

Civil Rights Defenders ser även en risk för att uppgiftsskyldigheten kommer att ha en negativ påverkan på förtroendet och tilliten till de berörda aktörerna. Utöver socialtjänsten är det exempelvis många kommunala nämnder som har kontakt med privatpersoner och där förtroendet för nämndernas verksamheter är av yttersta vikt för att personer ska våga söka hjälp. Uppgiftsskyldigheten kan leda till att utlänningar, även de med rätt att vistas i Sverige, undviker kontakt med dessa samhällstjänster och därmed går miste om stöd som de är i behov av. Som Civil Rights Defenders tidigare påpekat medför det en risk för att det så kallade skuggsamhället växer och att rättigheter blir illusoriska.³⁶

För det fall att förslaget vidare bereds förordar Civil Rights Defenders att det i lagstiftningen uttömmande anges vilka typer av uppgifter som kan lämnas ut till Migrationsverket. Vi anser också, likt utredningen, att det med hänsyn till proportionalitetsprincipen är nödvändigt att i bestämmelsen särskilt ange vilka aktörer som ska omfattas av uppgiftsskyldigheten. Civil Rights Defenders delar även utredningens bedömning att en uppgiftsskyldighet som innebär att aktörer på eget initiativ ska lämna ut uppgifter till Migrationsverket riskerar att leda till överskottsinformation som utgör ett onödigt och oproportionerligt integritetsintrång. Sådan överskottsinformation skulle även kunna strida mot principen om uppgiftsminimering.

Det ska enligt utredningen som huvudregel inte behöva göras en intresseavvägning i varje enskilt fall, utan en initial bedömning ska kunna ligga till grund för ett mer regelmässigt utlämnande.³⁷ Enligt Civil Rights Defenders är en risk härvid att omständigheter som i ett enskilt fall talar mot ett utlämnande förbises. Vi befarar även att överskottsinformation kan uppstå i strid med proportionalitetsprincipen och principen om uppgiftsminimering. Civil Rights Defenders ställer sig också kritisk till den presumtion för utelämnande som föreslås, i synnerhet när det kommer till behandling av känsliga personuppgifter. Vi efterfrågar också överlag mer vägledning kring hur tjänstepersoner ska göra dessa komplexa intresseavvägningar, då vi befarar att bedömningarna annars kan bli inkonsekventa och godtyckliga.

Civil Rights Defenders vill avslutningsvis framhäva att det under de senaste åren har tillsatts flera parallella utredningar om uppgiftslämnande mellan olika aktörer, och att de potentiella kumulativa effekterna av dessa medför en påtaglig risk för ändamålsglidning och oproportionerliga ingrepp i enskildas skydd för den personliga integriteten. Civil Rights Defenders instämmer därför i utredningens konstaterande att det behöver tas ett helhetsgrepp om samtliga förslag som för närvarande har lämnats och fortfarande utreds beträffande informationsutbyte mellan myndigheter och andra samhällsaktörer.³⁸

³⁶ Civil Rights Defenders, *Yttrande över vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll* (SOU 2024:80), s. 2.

³⁷ SOU 2025:33 s. 504–505.

³⁸ SOU 2025:33 s. 597.

Genom den människorättsklinik som Juridiska institutionen vid Uppsala universitet bedriver inom ramen för fördjupningskursen i konstitutionell rätt har Kristin Johnson, Klara Hasslin, Jesper Visuri Möller och Mårten Andersson bidragit med underlag till remissvaret. I den slutliga handläggningen av remissvaret har Fredrika Blume deltagit.

Stockholm som ovan,

Martin Nyman
Senior jurist